

WAT BEWEEGT ONS?

notitie met bouwstenen voor sportbeleid in Leeuwarden

Ik kijk op tv naar zorgbestuurder Suzanne Kruizinga. Het gesprek gaat over het post-corona tijdperk. Ze zegt: "Als er een ding is wat we hebben geleerd van deze coronatijd is dat we met betrekking tot de zorg preventiever moeten worden. We moeten 'gezondheidsvaardig' worden."

Gezondheidsvaardig. Ik kende de term niet. Maar ik snap terdege dat we door een gezondere leefstijl beter voorbereid kunnen zijn op pandemieën. En bij alle gesprekken die ik voerde in het kader van deze opdracht "Sportbeleid" was gezondheid een item. Sport wordt altijd gekoppeld aan gezondheid. Zoals het ook wordt gekoppeld aan sociale cohesie.

Het is die driehoek "Sport-Gezondheid-Sociaal" die in de toekomst nog meer aandacht moet en zal krijgen. Waar beleid op zal worden gemaakt (voor zover dit nog niet gebeurt). En waarop ook de gemeente Leeuwarden een visie moet ontwikkelen waarop het beleid voor de komende jaren is gebaseerd.

Mijn bevindingen en gesprekken met mensen die bij het sportbeleid in onze gemeente zijn betrokken bleken divers. Maar over 1 ding zijn ze het eens: sport kan een belangrijke bijdrage leveren aan welzijn en weerbaarheid van mensen. Fysiek. Mentaal. Sociaal. Het is alleen de vraag: Hoe doe je dit?

Van deze notitie mag geen absoluut antwoord worden verwacht. Sterker nog, dat is er nu nog niet. Maar wat deze notitie vooral biedt:

- a) **een inventarisatie**: overzicht van de activiteiten, meningen en wensen die leven bij betrokken partijen;
- b) **voorlopige conclusies** op basis van de gesprekken;
- c) **een perspectief**, c.q. ideaal waarmee aan inventarisatie en conclusies ook een inspiratiebron wordt gegeven.

Hiermee worden bouwstenen geleverd voor het creëren van een visie voor de langere termijn. En waaraan 'het sportveld' en de inwoners van de gemeente Leeuwarden zeker behoefte hebben.

Wytze Visser

Leeuwarden, 05 juli 2021 (uitgebreide versie als vervolg op 23/03/2021)

INLEIDING

Via Hilde Tjeerdsma (wethouder o.a. Sport) en Leon Leijzinga (ambtenaar Sport) kreeg ik de opdracht tot het voeren van gesprekken met diverse partijen die direct zijn betrokken bij de sport in Leeuwarden. Doel hiervan was om me een beeld te vormen welke zaken er momenteel spelen en hoe hiermee een basis kan worden gelegd voor een sportbeleid in de Gemeente Leeuwarden van een langere termijn.

Hiertoe heb ik gesprekken gevoerd met:

- BV Sport: directeur Johan van der Kooi en adjunct-directeur Jan Belles
- De Sportraad: voorzitter Sieds Rienks en lid Ron Kuipers
- Leden van de Leeuwarder Gemeenteraad: Dirk Visser (PvdA), Abel Reitsma (CDA) en Johan Magre (D66)
- Sportwijk Nijlan (bestuur Jens Dijkstra, Peter van der Molen en Jan Adema)
- Sport Fryslân (directeur Anne Jochem de Vries, adviseur Rainer de Groot.
- Leeuwarder Voetbalplatform – Kees Baars

Daarnaast heb ik diverse artikelen en onderzoeken gelezen, waaronder:

- “Samen bewegen naar een gezonde gemeente” kadernota van de gemeente Leeuwarden (2018)
- “Ruimte voor sport” vraag- aanbodanalyse van het Mulier Instituut (2020)
- “Zo sport Nederland” (trends en ontwikkelingen in sportdeelname 2013-2019 – NOC-NSF
- “De Global Goals in het gemeentelijk beleid” van de VNG
- “Beleidswijzer Sport & Bewegen” van Kenniscentrum Sport

Ook heb ik gekeken op de website van het Sportakkoord Leeuwarden en websites van andere gemeenten m.b.t. sportbeleid (Heerenveen, Groningen, Zwolle, Enschede, Vlissingen, Rotterdam, waarbij extra aandacht voor:

- Groningen: “Sport & Bewegen”, meerjarenprogramma 2016-2020 en “Sportief Kapitaal voor iedere Groninger (sport- en bewegingsvisie 2021)
- Rotterdam: “Sport beweegt” (2017).

Het beeld dat hieruit is ontstaan is divers. Net als bijna alle andere gemeenten in Nederland wil Leeuwarden haar bewoners aan het sporten c.q. bewegen krijgen omdat dit bijdraagt aan een gezondere, socialere en sterkere samenleving. Echter, de ambities die hieraan worden gekoppeld kunnen per gemeente sterk verschillen.

Een veel gehoorde opmerking tijdens de gesprekken wat “De Gemeente Leeuwarden heeft geen sportbeleid”. Ervan uitgaande dat “geen beleid” ook een vorm van beleid is, proberen wij de huidige stand van zaken c.q. meningen te koppelen aan uitgangspunten voor de toekomst. Passend bij het karakter van de gemeente en aansluitend op de omarming door Leeuwarden van de Global Goals.

VAN GLOBAL GOALS NAAR SPORTBELEID?

Sinds september 2019 is Leeuwarden een Global Goals Gemeente. Hierop is het collegeprogramma gebaseerd. Denkend vanuit de sport is dan de logische vraag Welke Global Goals hebben betrekking op sport?

Van de 17 Global Goals is de 3^e “Gezondheidszorg voor iedereen” direct te linken aan sport. Bijvoorbeeld door in de uitleg hoe gemeenten aan het behalen van de doelen kunnen bijdragen:

- Het tegengaan van sociaaleconomische gezondheidsverschillen, ook met ruimtelijke maatregelen;
- Het bevorderen van gezonde leefstijlen via het omgevingsbeleid: bereikbare en betaalbare voorzieningen voor sport, recreatie en ontmoeting in alle wijken; netwerk van wandel- en fietspaden; groene en veilige inrichting van openbare ruimte.

Hoe vertaalt zich dit in het collegeprogramma van Leeuwarden? In het Collegeprogramma DE KRACHT VAN SAMEN 2018-2022, wordt al in de vierde regel ‘sport’ genoemd als middel om inwoners met elkaar in contact te brengen, te betrekken bij initiatieven en iedereen kansen te bieden. Dat creëert veel verwachtingen voor de positie van ‘sport’ in het beleid. Hierover vinden we het volgende verhaal:

Sport

Wij vinden sport belangrijk. Bewegen en competitie zijn leuk en gezond. Bovendien krijgen mensen via sportactiviteiten de mogelijkheid om mee te doen aan de samenleving. Zo voert een aantal sportverenigingen activiteiten uit voor inwoners die aan de zijlijn staan door schooluitval of werkloosheid. Als gemeente ondersteunen we dit soort initiatieven. Daarnaast zorgen we voor een goede basisinfrastructuur voor sportbeoefening.

De tarieven voor binnensport staan onder druk. We willen onderzoeken hoe we tot een tariefstructuur kunnen komen waarbij de brede basisinfrastructuur in stand blijft. Mede daarom zetten we nu al in op een verlaging van deze tarieven.

Samen met de GGD Fryslân zijn we op zoek naar innovatieve manieren om inwoners aan te zetten tot sporten, bewegen en een gezonde leefstijl. Sportcoaches spelen een belangrijke rol als verbindende schakel tussen de school, de wijk en de sportvereniging. Daarmee gaan we dan ook door.

Nogal generiek. En er spreekt weinig echte ambitie uit. Sport is ‘leuk en gezond’. We ‘ondersteunen’ initiatieven. We zorgen voor een ‘goede basisstructuur’. We ‘willen’ onderzoeken. En er wordt veel verwacht van de ‘sportcoaches’.

Die voorzichtige, generieke toon past ook bij de kadernota “Samen bewegen naar een gezonde gemeente” die in 2018 verscheen en waarin de ambities worden geschetst op het gebied van beweging en gezondheid. Er is een degelijke analyse van de huidige maatschappelijke ontwikkelingen zoals individualisering, bevolkingsgroei en vergrijzing.

Op basis van de hoofdthema’s 1) Bevorderen gezonde levensstijl, 2) Sportstimulering en 3) Vitale sportverenigingen stelt de gemeente zich vooral op als een facilitator. De verantwoordelijkheid om echt in beweging te komen wordt bij de inwoners gelegd: de vraaggerichte benadering. De gemeente wil haar inwoners vooral ‘verleiden tot een gezondere levensstijl’. En “we proberen onze bewoners middels een steuntje in de rug aan te zetten tot (meer) sporten en bewegen.”

Voorzichtige ambities. En nergens teksten die inspireren. Geen ideeën vanuit een oprechte overtuiging dat sport van levensbelang is voor de samenleving in het algemeen en Leeuwarden in het bijzonder. Dit bevestigt de ervaring van de raadsleden met wie is gesproken: “Voor de politiek is sport niet hip genoeg”. Een mening die ook door een paar feiten wordt onderbouwd:

- In onze gemeente met 124.058 inwoners (2020) is in het ambtelijk apparaat slecht 1 ambtenaar verantwoordelijk voor sport, en dan ook nog maar voor 60% gezien zijn andere taken;
- Per hoofd van de bevolking wordt jaarlijks € 65,- uitgegeven aan sport. Dit zit onder het gemiddelde van € 66,- en is aanzienlijk lager dan bij gemeentes die sport zien als een speerpunt in hun beleid (bv 's Hertogenbosch € 120,-).

Qua beleid heeft dit in de afgelopen jaren geresulteerd in een focus op de faciliteiten. Ervan uitgaande dat de gemeente zich vooral richt op de breedtesport (waar buurman Heerenveen zich al vele jaren profileert als Sportstad Heerenveen met een belangrijke rol voor de topsport) zijn deze faciliteiten vooral bedoeld voor sportverenigingen. Onderhoud en exploitatie van deze faciliteiten is overgedragen aan bv Sport waarvan de Gemeente Leeuwarden de aandeelhouder is.

In het gesprek met de drie raadsleden van de gemeente komt het beeld naar voren dat 'sport' niet echt top-of-mind is bij de politiek. Daarom wordt er ook niet op het scherpst van de snede gedacht wanneer het om sport gaat. Geen grote ambities. Geen grote vergezichten. Geen grote voortrekkers die sport een belangrijker plek geven in het beleid.

Conclusie:

In Leeuwarden wordt 'sport' in de hedendaagse praktijk niet ervaren als een echt belangrijke pijler voor de toekomst van de stad. Dit in tegenstelling tot de verwachting die in DE KRACHT VAN SAMEN wordt gewekt. De vraag is dan: is dit een bewuste keuze of is dit in de loop der tijd zo gegroeid en past het bij het karakter van de gemeente en haar inwoners?

In de komende pagina's lopen we langs verschillende organisaties die de sport in Leeuwarden vertegenwoordigen, geven we hun doelstellingen en verantwoordelijkheden weer en koppelen deze aan het uitgangspunt dat 'sport' wel die belangrijke pijler is voor een ambitieuze, duurzame en gezonde gemeente waar iedere inwoner zich echt kan ontwikkelen door een goed aanbod van wonen, werken en recreëren.

MAATSCHAPPELIJKE TRENDS/ONTWIKKELINGEN

De wereld verandert constant. En lijkt ook steeds complexer te worden. Zeker als je bekijkt welke uitdagingen ons in de toekomst te wachten staan. Om een paar te noemen: klimaatverandering, polarisering, arm-rijk verhouding, eenzaamheid, dementie, obesitas... Maar wie lange termijnbeleid ontwikkelt, zal toch inzicht moeten hebben in maatschappelijke veranderingen. Dit geldt ook voor het sportbeleid. We noemen daarom een paar ontwikkelingen waarmee rekening moet worden gehouden:

Vergrijzing.

Binnen de totale populatie van Nederland zal het aantal ouderen verhoudingsgewijs groeien. Dit betekent o.a. dat ook de zorgvraag zal groeien: het lichaam takelt immers af in de laatste levensfase. En het blijkt dat nu al 2/3 van 'grijs' een chronische aandoening heeft. Dit heeft een aantal grote maatschappelijke consequenties waarbij sport/bewegen een belangrijke factor is om zo goed als mogelijk deze consequenties om te gaan. Bijvoorbeeld door de sport- en bewegingsvoorzieningen zodanig aan te bieden (zowel in faciliteiten als begeleiding) dat deze een gunstig effect hebben op gezondheid (fysiek beter uitgerust) en sociale cohesie (voorkomen eenzaamheid).

Individualisering

Waar vroeger o.a. de verenigingen, kerken en dorpen zorgden voor een sterke sociale cohesie, zijn de mensen in ons land vandaag de dag veel individualistischer ingesteld. Met name jongere generaties willen zich veel minder nadrukkelijk verbinden aan een vereniging, partij of gezelschap. Dit heeft ook consequenties voor de sportwereld. Zo hebben veel sportverenigingen het lastig omdat leden zich niet echt willen verbinden en het vrijwilligerswerk (vervoer, kantine, oud-papier ophalen...) door steeds minder mensen moet worden verricht. Daarnaast kiest met m.b.t het sporten ook steeds vaker voor individuele sporten (bv survival) of spontane activiteiten: van wandelen tot fietstochten.

Conclusie

Genoemde ontwikkelingen zullen op twee manieren in het te voeren beleid moeten worden meegenomen:

- a) Welke rol wil je sport & bewegen precies laten spelen (en hoe doe je dit) bij het geven van antwoorden/oplossingen van genoemde ontwikkelingen/problemen?**
- b) Welke praktische betekenis heeft dit voor de gemeente bij het creëren en beheren van sport- en bewegingsfaciliteiten?**

WELKE ROL WIL LEEUWARDEN HEBBEN M.B.T. SPORTBELEID?

Je kunt als gemeente verschillende rollen aannemen. In hoofdlijnen zijn er 4 (ontleend aan Beleidswijzer Sport & Bewegen) die overigens naast elkaar kunnen bestaan:

Gemeente als uitvoerder

De rol als uitvoerder is gericht op het zelf uitvoeren van sport- en beweegactiviteiten, de exploitatie en het beheer van (multifunctionele) accommodaties, de realisering van sportvoorzieningen en/of het organiseren van sportevenementen.

Kenmerken:

- De gemeente zet zelf middelen in om de uitvoering handen en voeten te geven.
- De gemeente is zelf verantwoordelijk voor de te leveren prestaties.
- Er is zowel inhoudelijke als procesmatige sturing.
- Beleid en uitvoering zitten onder één dak.

Sterkte

- De gemeente houdt goed zicht op de (kwaliteit van) uitvoering van beleid en het realiseren van doelen.
- De gemeente houdt het initiatief om nieuwe projecten en processen op te starten.

Risico

- Het initiatief vanuit de samenleving neemt af. Partijen, organisaties en burgers leunen achterover en wachten af.
- Het ambtelijk apparaat moet een grote diversiteit aan competenties en vaardigheden bezitten.

Gemeente als regisseur

De rol van regisseur houdt een wijze van sturen in die is gericht op de afstemming van de actoren, hun doelen en handelingen tot een samenhangend geheel, met het oog op een te behalen resultaat. Een regisserende gemeente stelt zich op als verbinder binnen de lokale samenleving, zonder dat ze over de partijen formeel zeggenschap heeft of hier verantwoordelijkheid voor draagt.

Kenmerken:

- De gemeente brengt mensen en organisaties bij elkaar en doet een beroep op hun kracht en expertise.
- De gemeente is kader stellend, maar bepaalt mét andere organisaties de beleidsdoelen en de uitvoering ervan.
- Er is geen formele, hiërarchische sturing van de gemeente richting de samenwerkingspartijen, er is sprake van een horizontale relatie.
- De gemeente heeft directe invloed op proces en inhoud en kan in overleg bijsturen.

Sterkte

- Er is actieve betrokkenheid van burgers en externe partijen, waardoor vooral de partijen voor de uitvoering zorgen.
- De gemeente heeft mede invloed op inhoud en proces.
- Er is sprake van borging en verduurzaming van activiteiten bij uitvoerende partijen

Risico

- De afhankelijkheid van externe partijen tijdens de uitvoering is te groot.
- De belangen van de partijen voeren te veel de boventoon.
- Er is sprake van stroperigheid tijdens het proces van samenwerking; realisering van de resultaten laat lang op zich wachten.

Gemeente als facilitator

Een faciliterende gemeente creëert de juiste voorwaarden voor initiatieven van burgers en/of organisaties die bijdragen aan het behalen van een bepaald resultaat of die een doel dichterbij te brengen.

Kenmerken:

- De gemeente is ondersteunend en voorwaardenscheppend.

- De gemeente heeft inhoudelijk afstand en 'durft' los te laten.
- Het biedt ruimte voor (nieuwe) initiatieven die niet zijn ingezet door de gemeente.
- Vooral de eigen kracht en het initiatief van burgers en maatschappelijke organisaties zijn leidend.

Sterkte

- Het is sterk gericht op eigen kracht, initiatief en ideeën van burgers of partijen.
- De organisatie en uitvoering liggen bij externe partijen.
- Met het innemen van deze rol wordt veel vertrouwen uitgestraald naar externe partners.

Risico's

- De gemeente heeft geen inhoudelijke sturing en heeft minder zicht op de voortgang.
- Het gevaar ligt op de loer dat alleen partijen met grote plannen en ideeën zich melden en gefaciliteerd worden, omdat de gemeente te weinig zicht heeft op andere, kleinschalige initiatieven.

Gemeente als stimulator

Een stimulerende gemeente enthousiasmeert, motiveert, moedigt aan en bevordert initiatieven, ideeën en/of activiteiten die positief bijdragen aan de opgestelde (beleids)doelen.

Kenmerken

- Het initiatief ligt altijd bij de gemeente.
- De gemeente maakt gebruik van een breed palet aan manieren om te stimuleren: informeren, (stimulerings)regelingen, enthousiasmeren, inzet van rolmodellen.
- De gemeente voert niet zelf de regie en geeft geen directe, actieve sturing.
- Stimuleren is vaak 'doelgroep specifiek'.

Sterkte

- De gemeente kan zelf bepalen waar ze zich op wil richten.
- Er kunnen vrijwilligers ingezet worden (denk aan ambassadeurs, rolmodellen).
- Er is een breed palet van manieren om te stimuleren.

Risico's

- De boodschap sluit niet aan bij de behoeften/het profiel van de doelgroep.
- Stimuleren kan te veel eenrichtingsverkeer zijn, te veel de boodschap zenden en te weinig luisteren.
- De gemeente kan te veel op afstand komen en het zicht verliezen op de uitvoering.

Conclusie

De Gemeente Leeuwarden heeft tot op heden geen duidelijke keuze gemaakt voor 1 van deze 4 rollen (althans dit is niet duidelijk in het gevoerde beleid). Om de doelen te bereiken (bijvoorbeeld "meer praktische integratie tussen sport-gezondheid-sociaal domein" is het wel belangrijk om hierover duidelijkheid te geven. Dit geeft de betrokken partijen beter zich op wat er van hen wordt verwacht en was 'het veld' van de gemeente mag verwachten.

HET SPORTAKKOORD

In 2018 sloot sportminister Bruno Bruins het Sportakkoord met de sport, gemeenten en maatschappelijk betrokken partners. In veel gemeenten is vervolgens gewerkt aan een lokaal sportakkoord. Ook in Leeuwarden. En met het Sportakkoord dat loopt tot 2030) wil de Gemeente Leeuwarden bereiken dat

“Iedereen, écht iedereen, plezier in sport en bewegen heeft. Nu en in de toekomst. Ongehinderd, in een veilige en gezonde omgeving. Een leven lang. Als sporter, vrijwilliger of toeschouwer. En ieder op zijn of haar eigen niveau.

We activeren inwoners in onze gemeente en stimuleren hen om meer te sporten en bewegen. En dat doen we samen! Sport- en beweegaanbieders, onderwijs, zorg, welzijn, bedrijfsleven en overheid bundelen de krachten. We leggen verbindingen in en tussen de dorpen/kernen, maar pakken zaken ook gemeente breed op. We zorgen dat iedereen, van jong tot oud, meedoet.

We nemen drempels weg en maken sport en bewegen zo vanzelfsprekend mogelijk. We haken aan bij bestaande initiatieven en zoeken naar mogelijkheden om nieuwe initiatieven te realiseren. Samen werken we aan een omgeving waar iedereen gezond en sportief kan opgroeien, waar niemand aan de kant staat, waar we naar elkaar omkijken en waar sterke en vitale sport- en beweegaanbieders zorgen voor ontmoeting en ontspanning. Kortom; samen bewegen we naar een gezonde gemeente!”

Deze ambities zijn verwerkt in thema's waaraan verschillende doelstellingen zijn gekoppeld:

- [Gezond Opgroeien](#)
- [Inclusief Sporten en Bewegen](#)
- [Vitale sport- en beweegaanbieders](#)
- [Bewegen in de openbare ruimte](#)

Feiten en cijfers

- 56% van de volwassenen (en ouderen) in Leeuwarden beweegt voldoende*
- 36% van de inwoners van Leeuwarden heeft één of meer langdurige ziekten of aandoeningen**
- 49% van de inwoners sport minder dan 1 keer per week (niet sporter)***
- 48.3% van de volwassenen (en ouderen) in Leeuwarden heeft overgewicht***

(bron; *www.volksgezondheidenzorg.info, **www.fsp.nl, ***www.waarstaatjegemeente.nl)

Organisatie

Om ervoor te zorgen dat het Lokaal Sportakkoord een goed vervolg krijgt, geldt de volgende organisatiestructuur:

Fanclub Lokaal Sportakkoord Leeuwarden

De coördinatie voor de uitvoering van het Lokaal Sportakkoord ligt bij de zogenaamde Fanclub. Vanuit de Fanclub worden de vier thema's, doelstellingen en acties - die gezamenlijk zijn geformuleerd - gecoördineerd en gemonitord. Daarnaast is de Fanclub verantwoordelijk voor de verdeling van het beschikbare budget. Het is daarom van belang dat er organisaties in de Fanclub vertegenwoordigd zijn die met een brede blik naar de sport- en beweegsector kijken.

Buurtsportcoaches

In de gemeente Leeuwarden zijn meerdere buurtsportcoaches actief. Zij zijn (mede) verantwoordelijk voor de uitvoering van de sportstimulering in de gemeente. Zij zijn de spin in het web en 4 van hen fungeren als kartrekker. Dit betekent echter niet dat zij verantwoordelijk zijn voor alle acties vanuit de vier thema's. Zij kunnen wel zorgen voor verbinding en samenhang en vervullen hierin de regierol.

Financiering

De gemeente Leeuwarden ontvangt in 2020 en 2021 een stimuleringsbudget vanuit het Rijk. Het gaat om een jaarlijks budget van € 120.000,00. Een klein deel van dit budget wordt besteed aan communicatie. Er is in principe geen maximaal aan te vragen budget maar wel geldt een maximumbedrag van €10.000,- per themawerkgroep.

Het Sportakkoord bestaat uit diverse actiepunten. Niet alle actiepunten hebben (extra) financiering nodig. De Fanclub is verantwoordelijk voor de verdeling van het budget. De lokale organisaties kunnen bij de Fanclub een projectaanvraag indienen. De Fanclub zal, aan de hand van vooraf bepaalde criteria, het budget aan de projecten toekennen.

Conclusie

Het Sportakkoord kan in zeker zin helpen bij het opstellen en uitvoeren van een sportbeleid. Het stimuleert partijen in het veld om elkaar op te zoeken en initiatieven te nemen. Maar laten we wel zijn: de bedragen waarover wordt gesproken zullen het echte verschil niet maken.

BV SPORT

In opdracht van de Gemeente Leeuwarden beheert en exploiteert bv SPORT de sportaccommodaties in de gemeente. Hiernaast is bv Sport verantwoordelijk voor het sportstimuleringsbeleid van de gemeente waarvoor buurtsport- en buurtgezondheidscoaches worden ingezet. En hiermee heeft de Gemeente Leeuwarden veel verantwoordelijkheid gegeven aan bv Sport.

Met ruim 140 medewerkers doet bv Sport “er alles aan om alle sportfaciliteiten in optimale conditie te houden, maar daarnaast zijn we ook actief bezig om sport en bewegen voor iedereen toegankelijk te maken”. Hiermee heeft bv Sport een belangrijke taak en een grote verantwoordelijkheid voor de sport in Leeuwarden. De verwachtingen van mensen in de Leeuwarder sportwereld zijn hoog, de houding jegens bv Sport is positief kritisch.

Die genoemde verwachtingen worden m.b.t. onderhoud en exploitatie waargemaakt. Incidenteel zijn er natuurlijk wel eens klachten (bijvoorbeeld over huurverhogingen), maar in grote lijnen heeft bv Sport grip op deze taak. Binnen de gestelde kaders is er geen sprake van grote tekorten, iets waarvoor andere gemeenten zich wel gesteld zien.

De verwachtingen m.b.t. sportstimulering worden niet voor iedereen waargemaakt. Het is tot nu toe te veel ‘zoeken’ geweest: wat is precies de rol van de buurtsportcoaches? In het veld wordt (veel) te weinig van deze stimulering gevoeld. En de band met de sportverenigingen in Leeuwarden kan beter. Oorzaken zijn meerledig.

Bv Sport is ontstaan vanuit een cultuur van beheren, terwijl bij sportstimulering een proactieve houding mag worden verwacht. Die cultuuromslag is nog onvoldoende gemaakt. Bovendien is er nog te veel onduidelijkheid tussen de gemeente en bv Sport over doelstellingen en taken op het gebied van sportstimulering. Wat is precies het doel, wat zijn precies de ambities van de gemeente en wat mag hierbij van bv Sport worden verwacht? Er is voor bv Sport nog veel werk aan de winkel, ook omdat in het ‘veld’ kritiek doorklinkt.

In dat kader is de visie van Sport Fryslân interessant (zeg maar de bv Sport voor heel Friesland) die de buurtsportcoaches als specialisten op verschillende gebieden in huis heeft. Op basis van vragen uit de sportwereld kunnen deze coaches tijdelijk aan een club of vereniging worden verbonden. De een voor financiële vraagstukken. Een ander voor bestuurlijke. Een derde ondersteunt bij nieuwe initiatieven. Enzovoort.

Onder de noemer “Blij Van Sport” is bv Sport bezig om zichzelf anders te positioneren, waarbij de oorspronkelijke verhouding beheer-stimulans (90/10) moet toegroeien naar een evenwichtige verhouding van 50-50. Voor bv Sport is “Positieve Gezondheid” hierbij een belangrijk uitgangspunt: een bredere kijk op gezondheid in 6 dimensies (lichaamsfuncties, mentaal welbevinden, zingeving, kwaliteit van leven, meedoen, dagelijks functioneren.) In de optiek van bv Sport moeten haar doelstellingen en werkzaamheden hieraan een substantiële bijdrage leveren.

Conclusie

Die visie past natuurlijk bij de eerdergenoemde driehoek “Sport-Gezondheid-Sociaal”. De ambities van bv Sport gaan dan ook in een richting die bij vandaag en morgen past. Voorwaarden zijn wel: duidelijkheid m.b.t. afspraken gemeente en duidelijkheid richting het veld die ook tot tevredenheid van alle partijen moet leiden. Iedereen “Blij Van Sport” is hierbij een mooi uitgangspunt, maar moet in de praktijk nog beter worden waargemaakt.

SPORTRAAD LEEUWARDEN

Op initiatief van de gemeenteraad is in 2019 de sportraad geïnstalleerd. Deze bestaat uit Sieds Rienks (vz), Natasja Kesteloo en Ron Kuipers, alledrie met veel bestuurlijke ervaring in de sportwereld. Deze sportraad is een onafhankelijk orgaan dat is bedoeld om gemeenteraad en sportwereld dichterbij elkaar te brengen waarbij de Gemeente in hoofdlijnen door de Sportraad kan worden geadviseerd. Gezamenlijk doel: zoveel mogelijk mensen in beweging krijgen.

De Sportraad ervaart ook dat Leeuwarden niet een echte visie heeft op sport en dat het beleid niet tot een actieve houding leidt zoals dit wel gebeurt in bijvoorbeeld Zwolle en Groningen. Hier ligt dus nog wel een taak voor de Sportraad, maar door het coronajaar 2020 is het lastig geweest om veel actie te ondernemen. De amateursport lag grotendeels stil. Besturen van verenigingen waren moeilijk te bereiken. Sowieso ervaart de sportraad dat verenigingen vaak eilandjes zijn die te weinig verbinding met elkaar zoeken.

Daarom ziet de Sportraad veel in een Sportkoepel waarin meerdere verenigingen verbonden zijn en zich zodoende sterker richting Gemeente kunnen opstellen. Zo'n Sportkoepel is ook een antwoord op de maatschappelijke individualisering en flexibilisering die het verenigingsleven steeds meer ondermijnt: waar vroeger iedereen meehielp (vervoer, kantine, oud-papier) en echt voor een vereniging koos, willen mensen zich nu niet meer zo binden en inzetten voor een vereniging.

Conclusie

Door het coronajaar heeft de Sportraad nog onvoldoende mogelijkheden gehad om haar nut te bewijzen. Het sportleven ligt immers grotendeels stil. De werking, visie en ideeën die de Sportraad heeft moeten zich hierdoor nog allemaal bewijzen, en 'corona' kan hierbij niet meer als een excuus worden aangevoerd. Het is aan de raad om te bepalen of de Sportraad aan de verwachtingen voldoet. Het idee van een Sportkoepel is een vorm die hierbij kan helpen, maar het is wel van belang welke inhoud hieraan wordt gekoppeld.

SPORT FRYSLÂN

Wat bv Sport is voor de Gemeente Leeuwarden is Sport Fryslân in principe voor de hele provincie. De doelstellingen en werkzaamheden komen voor een deel overeen (beheren / stimuleren / adviseren / coördineren), alhoewel Sport Fryslân een veel groter terrein bestrijkt en zich qua visie nadrukkelijker bekommert om de mensen die dreigen tussen wal en schip te vallen qua sporten/bewegen, omdat de kloof tussen wel-sporten en niet-sporten steeds groter wordt:

“Wij helpen mensen voor wie sporten en bewegen niet vanzelfsprekend is. Wij vinden dat iedereen iedere dag met plezier moet kunnen sporten of bewegen. Of je nu gezond bent of juist door te sporten werkt aan je gezondheid. Van amateursporters tot parasporters en van jong tot oud. Sport Fryslân brengt Fryslân in beweging! Dat kunnen we niet alleen. Daarom werkt Sport Fryslân actief samen met de provincie Fryslân, Friese gemeenten, clubs en verenigingen, commerciële en maatschappelijke partners, gezondheidsinstellingen en vrijwilligers. Samenwerken aan een vitaal Fryslân.”

Om iedereen in beweging te krijgen heeft Sport Fryslân een duidelijke visie ontwikkeld waarbij de volgende zaken opvallen:

- Sport Fryslân meldt dat elke Euro die een gemeente in sport steekt maar liefst € 2,50 oplevert omdat het o.a. ziekte voorkomt en dus ziektekosten bespaart. Probleem hierbij is dat die € 2,50 niet direct te zien is en het derhalve bestuurlijk lastiger te verantwoorden is als je van direct en zichtbaar rendement uitgaat;
- De levensverwachting van de ‘have nots’ (die veelal ook de ‘sport nots’ zijn) veel lager liggen (iets wat recent ook weer is gebleken in het kader van corona);
- Omdat verenigingen het steeds moeilijker krijgen worden deze onder de noemer “Levende Vereniging’ gestimuleerd om over de grenzen van hun eigen organisatie heen te kijken, bijvoorbeeld door te denken aan Omniverenigingen. Sport Fryslân kan helpen bij deze transitie;
- Sport Fryslân ziet de inzet van buurtsportcoaches vooral als het aanbieden van specialisten in plaats van generieke ondersteuning.
- Sport Fryslân hoopt dat het hokje denken zal verdwijnen. Te veel organisaties in de sport opereren nog op hun eigen eilandje terwijl verbindingen met andere partijen (ook in de driehoek sport-gezondheid-sociaal) veel meer kansen biedt. Dit denken zou ook moeten gelden voor overheden/gemeenten waarbij in het ambtelijk apparaat ook veel meer naar cross-overs tussen sport, gezondheid en sociaal domein kunnen worden gezocht.
- Sport Fryslân noemt de initiatieven van Sportwijk Nijlan in Leeuwarden als een mooi voorbeeld van a) het gebruik maken van faciliteiten in de omgeving en b) het stimuleren van alle mensen in de wijk om in beweging te komen door een laagdrempelig aanbod waarbij de sociale factor minstens zo belangrijk is als de sportieve.

Conclusie

Sport Fryslân is in haar visie en beleid een aantal stappen verder dan de sportwereld in de Gemeente Leeuwarden. Qua visie kan de Gemeente Leeuwarden natuurlijk verschillen met Sport Fryslân, maar om hiertoe te komen is het verstandig gebruik te maken van de aanwezige kennis in deze regio.

SPORT & SOCIALE COHESIE

Dat sport ook een positieve invloed heeft (of kan hebben) op sociaal terrein is evident. Het verenigingsleven biedt leden een logische plek waar men elkaar kan ontmoeten en waar men veel aan elkaar kan hebben. Maar zoals eerder gesteld: het verenigingsleven heeft het steeds moeilijker door toenemende individualisering. Het aantal leden neemt af, er is minder bereidheid om zich voor de vereniging in te zetten (vervoer, kantine, ...).

Gevolg hiervan is dat een deel van de cohesie die verenigingen bieden verdwijnt. Voor mensen die zich individueel prima kunnen redden is dit geen probleem. Maar tegelijk groeit wel het probleem van o.a. eenzaamheid. En sport c.q. bewegen kan een belangrijke factor zijn om dit soort problemen te voorkomen c.a. op te lossen.

Daarnaast geldt in Leeuwarden ook het armoedeprobleem. Leeuwarden is al lang een (relatief) arme stad met (in verhouding tot andere steden) veel mensen met een laag inkomen of uitkering. Weinig geld betekent ook weinig ruimte voor zowel ouderen als kinderen om lid te worden van een vereniging of om de kosten van individuele sporten te kunnen betalen. En ook voor deze groepen kan sport juist de brugfunctie hebben waardoor men zich wel ergens bij hoort voelen, men talenten kan ontwikkelen of gewoon gezonder kan leven omdat men regelmatig beweegt.

In bovenstaand kader zijn organisaties actief, die de sport inzetten om maatschappelijke doelen te verwezenlijken. Organisaties die in de visie “sport-gezondheid-sociale cohesie” voor de Gemeente Leeuwarden van groot belang (kunnen) zijn.

Sportwijk Nijlan

Een mooi voorbeeld hiervan waarbij sporten/bewegen ‘van-onder-op’ wordt gestimuleerd is te vinden in de wijk Nylan. Deze kenmerkt zich door een combinatie van veel jaren 60 woningen c.q. flats die worden bewoond door lagere- en middenklasse. De wijk heeft veel groen in de directe omgeving, waarvan de sportvelden worden gebruikt door een aantal verenigingen. Mensen die de wijk goed kennen, weten dat het probleem ‘eenzaamheid’ steeds groter wordt.

Sportwijk Nijland heeft daarom het initiatief genomen om het groen veel meer in te zetten voor activiteiten voor buurtbewoners. “Hekken weg en bewegen” was het idee, waarbij mensen werden ingezet die weten wie er in de buurt wonen en die de juiste stimulans geven om mee te doen aan tal van activiteiten, waarbij het bewegen vooral een sociaal doel dient. Hiervoor heeft Sportwijk Nijlan een aantal keren een subsidie van de gemeente ontvangen, maar dit is nooit structureel geworden. Met als gevolg dat de ‘stimulatoren’ hun activiteiten momenteel niet meer kunnen uitvoeren.

En afgezien van het feit of de financiering wel/niet voldoende was: Sportwijk Nijlan heeft wel een hele duidelijke visie die past binnen de driehoek “sport-gezondheid-sociaal” wat de Gemeente Leeuwarden prima tot onderdeel van haar beleid zou kunnen maken.

058 Samen Sterk

Een ander mooi voorbeeld van “onderop” is het initiatief van Jerrel Ramdat “058 Samen Sterk”. Hun website: *Het lukt hem om mensen uit met verschillende achtergronden in Leeuwarden letterlijk in beweging te krijgen om gezonder te leven. Hij doet dat door in groepsverband met mensen te sporten en hen advies te geven.* Ook hierbij geldt “Inspiratie en Enthousiasme” gekoppeld aan het kennen en inleven in de doelgroepen.

Cambuur Verbindt

Dit is de maatschappelijke tak van de BVO Cambuur. Een aparte stichting die projecten organiseert voor iedereen die een steun in de rug kan gebruiken. Variërend van G-voetbal tot Old Stars voetbal. Van CambuurT voetbal in de wijken tot Voetbal Inside voor gevangenen. Van cursussen voor allochtone vrouwen in het stadion tot het rondbrengen van Sinterklaaspakketjes. Altijd met inzet van stadion, organisatie Cambuur en de spelers die voor veel mensen natuurlijk helden zijn.

Aris Cares

Basketbalclub Aris profileert zich ook maatschappelijk met een aanbod van clinics voor alle leeftijden in de hele provincie Fryslân. Elk jaar zorgen de professionals van Aris dat ca. 1500 mensen in beweging worden gebracht. Een mooie combi van topsport en maatschappelijke verantwoordelijkheid.

Jeugdfonds Sport & Cultuur

Het JFS&C Friesland zorgt in onze provincie dat kinderen die dit door 'thuis' niet kunnen betalen praktisch worden geholpen in de vorm van betalen lidmaatschap, kleding, etc. Omdat het netwerk van JFS&C weet waar de pijn zit is het voor gemeenten een ideale partner in het stimuleren van sport/bewegen voor de jeugd.

Conclusie

In een relatief arme gemeente die het belang van “sport-gezondheid-sociaal’ als basis van haar beleid wil inzetten is het van groot belang om genoemde organisaties te ondersteunen die hierbij grote diensten kunnen bewijzen en samen met hen te kijken hoe er meer verbindingen tot stand gebracht kunnen worden.

CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Algemeen

De Gemeente Leeuwarden profileert zich niet nadrukkelijk met sport. Sterker nog, gezien de bezetting in de ambtelijke organisatie (1 ambtenaar) en de stemming in de gemeenteraad ("Sport is niet een sexy onderwerp") lijkt sport eerder op een ondergewaardeerd kindje dan op een echte kans om de Global Goals te halen. De ambities die op papier staan worden niet met veel overtuiging in de praktijk gebracht.

Alle partijen waarmee we hebben gesproken zijn van goede wil. Iedereen ziet het belang van sport en probeert binnen de eigen kaders de doelen te halen. En hierbinnen beleven de betrokkenen hun plezier. [Maar op een of andere manier is er geen samenhang. Alsof er allemaal eilandjes zijn waarop mensen hun best doen maar die in het totaal niet tot een gemeente leiden waar haar inwoners gezonder en prettiger leven omdat van de sportmogelijkheden gebruik wordt gemaakt.](#)

[Vandaar onderstaande suggestie ter inspiratie.](#)

SAMENHANG DOOR NIEUW PERSPECTIEF

De opgave voor een beter en effectiever sportbeleid is derhalve het creëren van meer samenhang tussen alle activiteiten, initiatieven en ambities. Maar hoe? Hoe zorg je ervoor dat al die verschillende partijen met hun eigen doelstellingen, doelgroepen en culturen meer vanuit een groter geheel gaan denken dan vanuit het eigenbelang?

Dit begint met een visie, ambitie, doel dat uitstijgt boven alle individuele doelen. Zoals Europees Culturele Hoofdstad 2018 in Leeuwarden en Fryslân iets teweegbracht. Cultureel. Sociaal. Economisch. Het hogere doel en de blik van buitenaf (Europa) zorgden voor een nieuw perspectief waaraan gezamenlijk met vallen en opstaan werd gewerkt, maar dat ook tot resultaten leidde die voor deze regio heel lang niet denkbaar waren.

Met betrekking tot gezondheid/sport zou het goed zijn ook een dergelijke ‘stip-op-de-horizon’ te zetten. Een ambitieus uitgangspunt

LEEUEWARDEN WORDT HOOFDSTAD VAN GEZONDHEID (werktitel) EN SPORT IS HIERBIJ EEN DOORSLAGGEVENDE PIJLER.

Met het creëren van zo’n gezamenlijk hoger doel worden deelbelangen hieraan ondergeschikt zonder dat elk van de partijen zijn eigenheid kwijtraakt. Het is daarom ook aan de hoogste vertegenwoordiger van het algemeen belang, de Gemeente Leeuwarden, om hiervoor het initiatief te nemen: contouren schetsen, doelstellingen formuleren, aan (Europese/Nationale) autoriteit koppelen, meerjarenprogramma opstellen, activiteiten initiëren, alle betrokken partijen blijven stimuleren, etc. En niet alleen in theorie (alle partijen zijn het erover eens dat sport kan bijdragen aan welzijn), maar ook in de praktijk. En met het omarmen van de Global Goals is zo’n hoger doel een logische stap.

Hieronder een paar adviezen die kunnen leiden tot zo’n aanpak c.q. beleid.

KOPPELEN AAN AUTORITEIT

Het uitroepen van HOOFDSTAD VAN GEZONDHEID is op zich niet zo ingewikkeld. In het verleden zijn hiertoe ook al initiatieven genomen zoals Stichting Gezonde Stad (met als speerpunt LOOP Leeuwarden). HOOFDSTAD VAN GEZONDHEID krijgt pas echt inhoud (en kans van slagen) wanneer dit aan een groter doel c.q. autoriteit is gekoppeld (zoals Europa bij LF2018).

Wellicht bieden de doelen en activiteiten van de WHO (World Health Organisation) hiertoe een mogelijkheid. Maar ook het Nationale Preventieakkoord biedt wellicht aanknopingspunten: speerpunt Terugdringen Overgewicht zou voor Leeuwarden aanleiding kunnen zijn om jaarlijks met zijn allen (125.000 inwoners) zo’n 250.000 kilo af te vallen (LICHTER LEEUEWARDEN) waarbij sport natuurlijk een grote rol speelt.

Het spreekt voor zich dat over de koppeling aan autoriteit verder nagedacht moet worden, bijvoorbeeld met een groep creatieve ambtenaren en externen en de Sportraad.

NU IN DE MIDDENMOOT

Natuurlijk worden er ook onderzoeken gedaan naar de gezondheid in verschillende Nederlandse gebieden en steden. In de loop van 2020 verschenen de resultaten van zo’n onderzoek door Arcadis waarbij Leeuwarden in de lijst van 20 steden qua Gezondheid in de middenmoot eindigde (met Groningen als winnaar). Eerlijkheid gebied te zeggen dat ‘sport’ bij de criteria geen bijzonder grote rol speelde, wel werd gezegd “Leeuwarden biedt voldoende ruimte om te sporten of elkaar te ontmoeten in de openbare ruimte”.

Het zou een mooie ambitie zijn om van middenmoot richting Runner-Up te promoveren om uiteindelijk bovenaan te eindigen.

WEG MET SCHOTTEN, MEER KRUISBESTUIVING

Een hoger doel als HOOFDSTAD VAN GEZONDHEID helpt mee om meer samenhang te brengen tussen alle partijen die zich nu in meer of mindere mate met sport, gezondheid en sociale aspecten bezighouden. Dit “Ontschotten” c.q. “Kruisbestuiven” geldt voor meerdere belanghebbenden.

Om te beginnen de Gemeente Leeuwarden. Zowel qua beleid als ambtelijk wordt in hokjes gedacht in ieder geval financieel). Hokje Sociaal Domein. Hokje Gezondheid. Hokje Sport. Terwijl deze sectoren natuurlijk veel met elkaar te maken hebben. Een overkoepelend doel (of nieuw beleid) kan beleidsmakers ertoe dwingen om elkaar meer op te zoeken om integrale oplossingen te bedenken: hoe kan sport/bewegen nog veel beter worden ingezet om mensen uit een isolement te halen, gezonder en gelukkiger te maken?

Bestaande structuren en culturen zijn lastig te veranderen. Dit geldt ook voor een gemeentelijke organisatie. Als het menens is om patronen te doorbreken moeten hiervoor mensen op posities komen waardoor die verandering kan worden ingezet en die hierin een duidelijke taak hebben. Zij moeten ook voor een langere periode worden benoemd omdat zo'n proces tijd kost. En in het kader van 'sportbeleid' moeten deze mensen ook echt feeling hebben met sport.

Naast de gemeente moeten ook uitvoerende organisaties open staan voor verandering en voor samenwerking om het hogere doel te realiseren. Om te beginnen de uitvoerende organisaties (sport / sociaal domein / gezondheid) die van of voor de gemeente werken: BV Sport, Amaryllis, GGD. In haar taak- of opdrachtstelling kan de gemeente sturing geven aan de uitvoerende taken. Stel het doel is LEEUWARDEN WEEGT PER JAAR 250 KG MINDER dan is dat een streven waarvoor genoemde 3 partijen verantwoordelijkheid krijgen, plannen moeten maken en meer moeten samenwerken.

En bij alle verenigingen en instanties in de gemeente die zich met sport bezighouden zullen ook de schotten weg moeten. Dat dit een lastig proces is, hebben de afgelopen jaren wel bewezen. Veel verenigingen zijn door eerder geschetste oorzaken in de problemen gekomen. Voor individuele verenigingen op lange termijn nauwelijks oplosbaar. En toch blijft het moeilijk om samenwerkingen aan te gaan omdat vaak liever wordt vastgehouden aan de bestaande, vertrouwde cultuur. Om dit te veranderen zijn eerdergenoemde items hulpmiddelen:

- Hoger doel om gezamenlijk naar te streven
- Duidelijk gemeentelijk beleid waarin verschillende disciplines meer samenwerken, inclusief sport
- Gemeente heeft ambtenaren die een rol kunnen spelen naar de individuele clubs m.b.t samenwerking/fusies in samenwerking met BV Sport;
- Gemeente stelt een sportambassadeur aan die niet alleen een stimulerende rol heeft maar ook in dit traject van samenwerkingen een goede rol kan spelen.

AANVULLENDE SUGGESTIES

Naar aanleiding van bovenstaande en ervan uitgaande dat de Gemeente Leeuwarden het sportbeleid wil verbeteren bevelen we het volgende aan:

- Maak een duidelijke keuze wat voor soort gemeente je wilt zijn m.b.t. sport (uitvoerder / regisseur / facilitator / stimulator). Gezien de ambitie HOOFDSTAD VAN GEZONDHEID zal dit de komende jaren wat ons betreft vooral een Stimulerende/Inspirerende gemeente moeten zijn;
- Zorg dat het ambtelijke sportteam wordt uitgebreid: is een goed signaal naar de Leeuwarder sportwereld, geeft je meer kracht om sportbeleid te ontwikkelen/uitvoeren;
- Zorg dat het ambtelijk team wordt uitgebreid/aangevuld met mensen die in staat zijn om (op basis van duidelijk plan en doelstelling) het hokjes denken te doorbreken en het kruisbestuiven te realiseren. Geef hen hiervoor tijd: cultuur veranderen is moeilijk;
- Met het doorbreken van hokje denken in het ambtelijk apparaat (meer integratie Sport, Gezondheid, Sociaal Domein) kunnen budgetten ook opnieuw worden ingedeeld, waardoor initiatieven uit de bevolking zelf (bv Nylan en Samen Sterk) structureel ondersteund kunnen worden. Hierin liggen wellicht ook mogelijkheden om de sportuitgave per hoofd van de bevolking te verhogen;
- Zoek naar een Sportambassadeur. Een belangrijke, zichtbare functie namens de gemeente voor de sportwereld. Inspirerend. Stimulerend. Verbindend. Zo iemand kan ook het gezicht worden van de ambitie om HOOFDSTAD VAN GEZONDHEID te worden;
- Wees scherp in de taakstelling naar bv Sport. Het beheer is bij hen in prima handen. De stimulans (buurtsportcoaches) voldoet (nog) niet aan de verwachtingen en er is kritiek op de gesloten cultuur;
- Stimuleer meer samenhang tussen de verschillende partijen. Hier kan de Sportraad een grotere rol in spelen, maar dan moet haar takenpakket (en dus verantwoordelijkheid) worden vergroot;

- Beschouw de opzet van het Sportakkoord als een mooi format om de samenhang meer te stimuleren;
- Kijk goed wat andere gemeenten doen op het gebied van sportbeleid. De stad Groningen is een mooi voorbeeld.